

Nr 339.

Av herr **Sjödahl**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av de tekniska högskolorna m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 244 angående omorganisation av de tekniska högskolorna m. m. ha föreslagits bestämmelser för beräkning av arvoden åt speciallärare, som om de skulle bliva av riksdagen antagna för Chalmers tekniska högskolas vidkommande ej kunna undgå att medföra allvarliga konsekvenser för undervisningen.

För speciallärarna vid tekniska högskolan i Stockholm föreslås (s. 208) ett arvode av 35 kronor för föreläsningstimme, 30 kronor för dag vid exkursioner och fältövningar samt 17 kronor 50 öre för övningstimme med tillämpning av de ersättningsgrunder i övrigt, som förordats av de sakkunniga.

För Chalmers tekniska högskolas del föreslås däremot (s. 209) ett arvode av endast 30 kronor för föreläsningstimme, 25 kronor för dag vid exkursioner och fältövningar samt 15 kronor för övningstimme.

I motiveringen för dessa arvodesbelopp anföres, att de föreslagna arvodena komma att vid tekniska högskolan i Stockholm medföra en genomsnittlig höjning av nuvarande arvoden med omkring 20 procent samt att vad angår Chalmers tekniska högskola ökningen redan vid de föreslagna lägre beloppen kommer att uppgå till i genomsnitt 55 procent.

Vid Chalmers tekniska högskola ha arvodena hittills, utom i ett par undantagsfall med lägre arvoden, utgått med 600 kronor per veckotimme och läsår, varvid räknats med 28 effektiva undervisningsveckor under läsåret (förutom tentamensperioder, jul- och påsklov o. d.). Härvid har ingen skillnad gjorts mellan föreläsnings- och övningstimmar. De nya arvodena innebära ersättning med 840 kronor per veckotimme och läsår för föreläsningar och 420 kronor för övningar. De ge således en *ökning* av 40 procent av föreläsningens arvodena men däremot en *minskning* av 30 procent av arvodena för övningstimmar. Dessa tal modifieras emellertid genom de nu tillkommande, av de sakkunniga föreslagna, särskilda arvodena för allmänna åligganden, för vård av institution, för antal studerande och för fältövningar. Verkan av dessa särskilda tilläggsarvoden blir mycket ojämn.

För att bedöma den anför jag som ett typiskt fall speciallärartjänsten i *kompressorer och kolvpumpar* med en undervisningsskyldighet av 2 föreläsningstimmar, 2,5 övningstimmar per läsår, arvode innevarande budgetår 2 700

kronor. Enligt de nu föreslagna grunderna blir arvodet för föreläsningar $2 \times 28 \times 30 = 1\,680$ kronor, för övningar $2,5 \times 28 \times 15 = 1\,050$ kronor, för allmänna åligganden 400 kronor, för vård av institution 200 kronor, för 25 studerande $5 \times 25 = 125$ kronor, summa 3 455 kronor, ökning omkring 28 %. I vissa fall blir ökningen avsevärt högre.

Ett extremt fall, där ökningen blir särskilt hög, är speciallärartjänsten i *tillämpad kemi* med en undervisningsskyldighet av 2 veekotimmar föreläsningar, nuvarande arvode 1 000 kronor. Det föreslagna arvodet blir för 2 föreläsningstimmar 1 680 kronor, för allmänna åligganden 400 kronor, för vård av institution 100 kronor, för 170 studerande $5 \times 170 = 860$ kronor, summa 3 030 kronor, ökning 203 %. I detta fall är visserligen den procentuella höjningen påfallande hög beroende på olika samverkande omständigheter — tidigare abnormt lågt arvode, beroende på att innehavaren råkat ha statstjänst i stället för privat tjänst som huvudsyssla, lågt antal undervisningstimmar, bestående av endast föreläsningar, samt ett mycket stort antal i undervisningen deltagande studerande. Om vi antaga, att läraren i ämnet kan tentera 3 studerande i timmen, tar examinationsskyldigheten utan hänsyn till omtentamina — vilka varit talrika i detta ämne — i anspråk $170:3 = 56\frac{2}{3}$ timmar, alltså *mer* än alla föreläsningarna (56 timmar) under läsåret. Det är på grund härav tydligt, att den procentuella höjningen av föregående arvode icke i detta fall ger någon riktig grundval för bedömning av vilket arvode, som kan anses skäligt. Inte ens det höjda arvode, departementschefen föreslår, torde utgöra tillräcklig ersättning för de med denna tjänst förenade göromålen. I det första av mig anförda exemplet skulle således vederbörande lärare enligt propositionens förslag få sin ersättning höjd med blott 28 %, i det senare med 203 %, och dock kan med fog göras gällande, att arvodet även i det senare fallet är väl lågt.

En omständighet, som även bidragit till att göra den procentuella ökningen hög, är följande:

Under de senare åren ha i flera fall speciallärartjänster vid Chalmers tekniska högskola utökats i samband med ökningen av antalet studerande, varvid de tillkommande timmarna betraktats och betalats som assistenttjänstgöring. I dessa fall, där speciallärarna välvilligt nöjt sig med den lägre avlöningen som assistenter, ha de givetvis gjort detta i tanke, att reglering av arvodena snart skulle ske till normala belopp. Om nu denna välvilja leder till att staten räknar ut den procentuella höjningen vid reglering av dessa förhållanden i jämförelse med de lägre assistentavlöningarna och icke i jämförelse med de normala arvodena och på grundval härav sätter speciallärararvodena lägre än annars skulle blivit fallet, lärer nog Chalmers tekniska högskola icke mer kunna räkna på någon sådan välvilja från berörda lärare, om nya utökningar av timantalet behövas.

Det är på grund av det anförda tydligt, att den procentuella höjningen icke är en riktig grund för bedömning av de nya arvodena. Dessa böra i varje fall sättas minst så höga som erfordras för att utsikt skall finnas, att tjänsterna

bli besatta med kompetenta innehavare. I den sammanställning, som bifogas som bilaga, ha uppförts alla sedan den 1 juli 1940 vid högskolan ledigförklarade speciallärartjänster samt antalet sökande till varje tjänst. Det framgår härav, att i många fall ingen sökande anmält sig, att antalet sökande varit i genomsnitt litet samt att en tendens till försämring i detta hänseende är markerad de sista åren.

I de fall, då ingen kompetent sökande anmält sig, ha tjänsterna hittills kunnat uppehållas genom tillfälligt anställda lärare utom i fråga om speciallärartjänsten i mineralogi, till vilken icke ens någon vikarie kunnat anskaffas. Undervisning i detta ämne har därför ej kunnat anordnas innevarande läsår.

De sakkunniga föreslå, att tekniska högskolan i Stockholm skall få 58 professorer och 52 speciallärare budgetåret 1951/52. För Chalmers tekniska högskolas del föreslås endast 25 professorer men 52 speciallärare. Dessa speciallärare, som till största delen komma att ha denna tjänst som bisyssla, måste i Göteborg hämtas ur en väsentligt mindre krets av kompetenta personer än vad fallet är i Stockholm.

På grund av det anförda är det tydligt, att mycket stora svårigheter komma att möta att få alla dessa speciallärartjänster vid Chalmers tekniska högskola besatta med kompetenta innehavare. Det är därför ägnat att från början försvåra genomförandet av förslaget om omorganisationen av högskolan, om speciallärararvodena sättas så lågt som av Kungl. Maj:t föreslagits, emedan i så fall ringa utsikt finnes, att platserna bli besatta med kompetenta innehavare. Svårigheterna att besätta tjänsterna torde vara så stora, att det snarare vore erforderligt att räkna med högre arvoden vid Chalmers tekniska högskola än vid tekniska högskolan i Stockholm. Det är därför enligt min mening icke ur statens synpunkt klokt att göra speciallärararvodena lägre vid Chalmers tekniska högskola.

Under hänvisning till ovanstående får jag hemställa,

att riksdagen måtte, med frångående av de i Kungl. Maj:ts proposition nr 244 angiva grunderna för beräkning av arvoden till speciallärare vid Chalmers tekniska högskola, besluta, att speciallärararvodena vid sagda högskola skola beräknas efter samma grunder som i propositionen föreslås beträffande tekniska högskolan i Stockholm.

Stockholm den 11 maj 1946.

Edgar Sjödahl.

Bilaga.

Sammanställning över vid Chalmers tekniska högskola ledigförklarade speciallärarbefattningar och antalet sökande till dessa under tiden 1/7 1939—7/5 1946.

Speciallärarbefattning	Dag för ledigförklarande	Antal sökande	Anm.
Byggnadslära	juli 1939	1 sökande	
Elektroteknik	» »	4 »	
Maskinelement	» »	4 »	
Pumpar, fläktar och vattenturbiner	» »	3 »	
Kompressorer och kolvpumpar	» »	0 »	
Beskrivande maskinlära	» »	4 »	
Materiallära och metallografi	» »	3 »	
Tillämpad kemi	» »	3 »	
Beskrivande maskinlära	» 1940	3 »	
Teleteknik	nov. »	1 »	
Kompressorer och kolvpumpar	aug. 1941	0 »	
Kompressorer och kolvpumpar	juli 1942	0 »	
Kompressorer och kolvpumpar	juni 1943	0 »	
Elektroteknik	nov. 1943	3 »	
Kompressorer och kolvpumpar	aug. 1944	0 »	
Industriell ekonomi	sept. 1944	3 »	varav ingen kompetent
Kemisk textilteknologi	» »	2 »	
Beskrivande maskinlära	apr. 1945	2 »	varav den ene återtog sin ansökan
Pumpar, fläktar och vattenturbiner	apr. »	1 »	
Kompressorer och kolvpumpar	juni 1945	0 »	
Allmän geologi	aug. »	0 »	
Mineralogi	» »	0 »	
Textil- o. konfektionsteknologi	» »	0 »	
Kemisk apparatteknik	» »	0 »	
Telegrafi och telefoni	dec. »	1 »	